

ՄԵՆԱԿ ՄԱՐԴԻԿ^{*)}

Դ Ր Ա Մ Ա

Գերհարս Հառապմանի

Շ Ր Ր Ո Ր Դ Գ Ո Ր Ծ Ո Ղ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ժամանակը՝ առաւօտեան մօտ ժամի 10 է։ Գրասեղանի վրայ դեռ վառւում է լամպը՝ Տիկ. Կէթէն նստած է սեղանի առաջ՝ խորասուզուած հաշիւների մէջ։

Դուրսը, պատշկամբում, մէկը մաքրում է կօշիկները։ Կէթէն կէս բարձրանում է և լարուած սպասում։ Բրաունը մտնում է։

Տիկ. Կէթէ. (Դիմաւորելով նրան)։ Ա՛խ.—Այդ դժուր էք։ Այդ շատ սիրալիք է ձեր կողմից։

ԲՐԱՈՒՆ. Բարի լոյս։ Ի՞նչ խայտառակ եղանակ է։

Տիկ. Կէթէ. Ի՞նչպէս մութ է այսօր։ Եկէ՛ք այստեղ։ Վառարանում կրակ կայ։—Տիկին Լէմանը ձեզ հաղորդեց։

ԲՐԱՈՒՆ. Այո՛, նա ինձ մօտ էր։

Տ. Կէթէ. (Նախընթաց հանգիստ արտայայտութեան հակառակ՝ արտասովոր կենդանութեամբ եւ շղային եռանդով)։ Սպասէ՛ք։ Ես ձեզ համար սիգար բերեմ։

ԲՐԱՈՒՆ. Ո՛չ, չնորհակցիւ եմ։—Ո՛չ, ոչ։ (Շտապում է Կեթիի յետեւից եւ հասնում նրան, ի՛նչ սա նիզ է քափում գրեթէ պահարանից վայր բերել սիգարեւրով արկղը)։

Տ. Կէթէ. Ես կը ցանկայի՛մ, որ դուք ձեզ բոլորովին յարմար զգայի՛ք։

ԲՐԱՈՒՆ. (Նայելով Կեթիին)։ Բայց ես ծխելու ցանկութիւն չունեմ։

Տ. Կէթէ. Արէ՛ք այդ ինձ հաճոյք պատճառելու համար։ Ես շատ սիրում եմ ծխախոտի հոտը։

ԲՐԱՈՒՆ. Եթէ այդպէս է, համեցէ՛ք... (Կայցնում է սիգարը)։

*) Տե՛ս «Մուրճ» № 5.

Տ. ԿԵԹԷ. Դուք պէտք է առաջուայ նման բողոքովին չը քաշուէք:—Իսկ այժմ, ախ դուք չար մարդ. ինչու ամբողջ մի շարաթ չեկար մեզ մօտ:

ԲՐԱՍԻՆ. Ես կարծում էի այլ ևս հարկաւոր չեմ Հանսին:

Տ. ԿԵԹԷ. Բայց ինչպէս դուք կարող էք...

ԲՐԱՍԻՆ. Նա այժմ ունէ օրիորդ Աննա Մառը:

Տ. ԿԵԹԷ. Եւ ինչպէս կարողանում էք այդ ասել:

ԲՐԱՍԻՆ. Նա հօ թքում է իր բարեկամներին վրայ:

Տ. ԿԵԹԷ. Դուք հօ գիտէք նրա դիւրագրգիռ բնաւորութիւնը: Ձէ որ նա լրջութեամբ չասաց այդ:

ԲՐԱՍԻՆ. Սակայն և այնպէս. և ես շատ լաւ գիտեմ, թէ ով է նրա վրայ ազդում այդ ուղղութեամբ: Առհասարակ, այդ Մառը կարող է խելօք անձնաւորութիւն լինել, բայց մի բան հաստատ է. նա յամառ է ու ետական, անխնայ, երբ մի նպատակի է ձգտում: Իմ առաջ նա երկիւղ է կրում: Նա լաւ գիտէ, որ ինձ չէ կարող խաբել:

Տ. ԿԵԹԷ. Բայց ինչ նպատակ կարող է նա ունենալ...

ԲՐԱՍԻՆ. Հանսը նրան հարկաւոր է, ով գիտէ, ինչ բանի համար: Էս խանգարում եմ նրան: Իմ ազդեցութիւնը նրա սրտովը չէ:

Տ. ԿԵԹԷ. Բայց ես իսկապէս բողոքովին չեմ նկատել, որ...

ԲՐԱՍԻՆ. (Բարձրաճալով): Ես զօռով չեմ ստիպում ինձ հաւատալ: Հանսի խնդրքով միայն եկայ այստեղ: Եթէ աւելորդ եմ, կը հեռանամ կրկին:

Տ. ԿԵԹԷ. (Առաջ եւ ազդու): Աննան այսօր գնում է:

ԲՐԱՍԻՆ. Միթէ: Ուրեմն նա գնում է:

Տ. ԿԵԹԷ. Այո: Եւ այդ պատճառով, պարոն Բրաուն, ես ուզում էի ձեզ խնդրել... Հաննէսի համար սարսափելի կը լինէր, եթէ նա այժմ յանկարծ մնար մենակ: Դուք պէտք է առաջուայ նման մեզ յաճախէք, պարոն Բրաուն: Յիշաչար մի եղէք դէպի նա, մի նեղացէք նրա կոշտութիւնից: Դուք հօ ճանաչում էք նրան: Ձէ որ մենք գիտենք, թէ իսկապէս որչափ նա բարի է:

ԲՐԱՍԻՆ. Ես, ճիշտ է, շատ վիրաւորուող չեմ, բայց...

Տ. ԿԵԹԷ. Լաւ, ուրեմն մնացէք մեզ մօտ: Հէնց այսօր: Ամբողջ օրով:

ԲՐԱՍԻՆ. Վերջապէս ես կարող եմ գնալ և կրկին գալ:

Տ. ԿԵԹԷ. Բայց այնպէս, որ դուք այստեղ լինէք նրա մեկնելու ժամանակ: Այ, կը տեսնէք թէ ինչպէս այժմ մեզ մօտ լաւ կը լինի: Ես ես սովորեցի շատ բան ըմբռնել. մենք կ'անցկացնենք շատ հանգիստ և հիանալի ձմեռ:—Հա, մի բան էլ էի ձեզ

հարցնելու (Կասակի ձեռով): Ես ուզում եմ փող վաստակել—Ես, այո, լուրջ: Միթե մենք ես ստեղծուած չենք աշխատելու համար, մենք կանայքս:

ԲՐԱՈՒՆ. Այդ ինչպէս յանկարծ այդպիսի մի գաղափար ծագեց ձեր մէջ:

Տ. Կէթէ: Այդ ինձ զուարճութիւն է պատճառում, պարոն Բրաուն:

ԲՐԱՈՒՆ. Փող վաստակել—հեշտ է սասել:

Տ. Կէթէ. Հէնց, օրինակի համար, ես կարող եմ ձեռնապակու վրայ նկարել: Այս սերվիզը իմ նկարածն է, կամ եթէ այդ էլ չեղաւ... ասեղնագործել: Դիցուք սպիտակեղէնի վրայ՝ գեղեցիկ նշանագրեր հանել:

ԲՐԱՈՒՆ. Բայց դուք անկասկած միայն կատակ էք անում:

Տ. Կէթէ. Էհ, ո՛վ գիտէ:

ԲՐԱՈՒՆ. Քանի որ դուք ինձ ոչ մի բացատրութիւն չէք տալիս, ես իսկապէս չը գիտեմ...

Տ. Կէթէ. (Ոգեւորւելով): Դուք կարող էք լռութիւն պահպանել:—Ա՛խ, ո՛չ: Կարճ ասած, մարդկանց մէջ կան պահանջներ... մենք բոլորս էլ այնպիսի բնաւորութիւններից չենք, որոնք կարողանում են հաշուով ապրել:

ԲՐԱՈՒՆ. Գոնէ Հանսը:

Տ. Կէթէ. Ա՛խ, ո՛չ... այսինքն չը պէտք է դրա համար շատ տանջուել: Միայն պէտք է հոգալ որ բաւականութիւն անի:

ԲՐԱՈՒՆ. Երբ դուք յոյս ունէք այնքան շատ վաստակել... հիմիկուց կարելի է սասել որ դուք կը լինին ձեր ջանքերը:

Տ. Կէթէ. Գուցէ տարին չորս հարիւր թալիր...

ԲՐԱՈՒՆ. Չորս հարիւր թալիր: Հագիւ թէ:—Սակայն ինչու հէնց չորս հարիւր:

Տ. Կէթէ. Ինձ այդքան է հարկաւոր:

ԲՐԱՈՒՆ. Կրկին մէկը օգտուել է Հանսի անսահման բարութիւնից:

Տ. Կէթէ. Ո՛չ, ամենակին ո՛չ:

ԲՐԱՈՒՆ. Գուցէ պէտք է այդ օրիորդ Աննայի՛ն օգնել:

Տ. Կէթէ. Ո՛չ, ոչ, ոչ: Ի՞նչեր էք մտածում: Ի՞նչպէս ձեր միտքը եկաւ այդ:—Այլիս ոչինչ չեմ ասիլ: Ո՛չ մի խօսք, պարոն Բրաուն:

ԲՐԱՈՒՆ. (Վերցնելով գլխարկը): Յամենայն դէպս ես անկարող եմ այդ բանում ձեզ օգնել: Այդ իսկապէս կը լինէր...

Տ. Կէթէ. Դէ լաւ, լաւ: Թողնենք այդ բանը: Բայց դուք կը վերադառնա՞ք:

ԲՐԱՈՒՆ. (Պատասխանելով զնայ): Ի հարկէ, բնականաբար:

— Իսկ ձեր մտադրութիւնը իսկապէս լո՛ւրջ է, տիկին Կէթէ:

Տ. Կէթէ. (Ուզում է ծիծաղել, աչքերում երեւում է արտասով): Ախ, ոչ, ես միայն կատակ արի: (Ուժգին գլխով է անում եւ կիսակասկածեւով ասում): Գնացէ՛ք, գնացէ՛ք: (Չը կարողանալով այլեւս գտնել իր յուզմունքը, վազում է ննջարան):

ԲԲԱՌԻՆ. (Մտախոն հեռանում է):

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. (Չեւից լոբիով լի սկաւառակ, նստում է սեղանի մօտ եւ պնդում):

Տիկ. Կէթէն վերադառնում է, մօտենում է գրասեղանին:

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. (Թափահարում է լոբին սկաւառակի վրայ): Այդ շատ լաւ եղաւ, հիմա կրկին կը տրբի մեզ մօտ խաղաղութիւն:— Այդպէս չէ, Կէթէ:

Տ. Կէթէ. (Խոնարհուելով հաշիւների վրայ): Թո՛ղ ինձ, ես պէտք է մտածեմ, մայրիկ:

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Ախ, հա՛:— Քեզ էլ չեմ խանգարիլ:— Ո՛ւր է նա գնում, իսկապէս:

Տ. Կէթէ. Կարծեմ, Յիւրիկ:

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Շատ էլ լաւ է անում: Այնտեղ նրան աւելի յարմար է:

Տ. Կէթէ. Ի՞նչպէս թէ, մայրիկ: Կարծեմ նա քեզ դիւր էր գալիս:

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Ի՛ր, չէ, չէ, նրան ես չեմ հաւանում. նա ինձ համար չափազանց մօղեռն է:

Տ. Կէթէ. Բայց մայրիկ:

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Եւ առհասարակ այդ ի՞նչ բանի նման է: Ձահէլ աղջիկ երեք օր է մահ է գալիս ծակ թեքով:

Յոհաննէսը գլխարկով, պատշկամբից, շտապ դիմում է իր առանձնասենեակը:

Տ. Կէթէ. Հաննէս:

ՅՈՀԱՆՆԵՍ. Ես եմ:

Տ. Կէթէ. Ես էլ գամ երկաթուղու կայարանը:

ՅՈՀԱՆՆԵՍ. (Թօթուելով ուսերը): Այդ դու գիտես: (Մըսնում է առանձնասենեակը):

Փոքր դադար:

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Էլ ի՞նչ պատահեց նրան: (Վերջացնում է լոբի պնդելը եւ տեղից վեր կենում): Իսկն ասած արդէն ժամանակ է որ այստեղ կրկին վերականգնի խաղաղութիւն:— Առանց այն էլ արդէն մարդիկ սկսել են խօսել այդ մասին:

Տ. Կէթէ. Ինչի մասին:

Տ. ՖՅՎԵՐԱՏ. Ես ոչինչ չը գիտեմ ես միայն ասում եմ որ... Եւ վերջապէս այդ բոլորը փող արժէ:

Տ. Կէթէ. Ա՛խ, մայրիկ, արժէ այդ մասին խօսելը. մի՞թէ մէկ չէ՛ երեք թէ չորս հոգու համար պատրաստել:

Տ. ՖՅՎԵՐԱՏ. Ձէ, մի ասի՛ր, Կէթիսէն, փշրանքներից հաց է կազմուում:

Յոհաննէսը մտնում է, նստում, ոտը ոտի վրայ է դնում և թերթում է մի գիրք:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. Անամօթ, լիբը պաշտօնեայ: Եւ դա դեռ կայարանի տեսուչ է կոչուում. խմում է, խմում, ամբողջ օրը խմում: Եւ միենոյն ժամանակ ինչպէս կոպիտ է... Է՛:

Տ. Կէթէ. Ե՞րբ է մեկնում ամենաշարմար գնացքը: Մի բարկանար, Հաննէս:

ՅՈՀ. Անասարակ այս զգուշի մի փոս է: (Աղմուկով փակում է գիրքը եւ ցատկում տեղից): Ես ևս չեմ մնում այստեղ:

Տ. ՖՅՎԵՐԱՏ. Ի՞նչ ես ասում, տղաս, չէ՞ որ դու չորս տարով ես բռնել բնակարանը:

ՅՈՀ. Ուրեմն ես պէտք է հիմա այստեղ կորչեմ, որովհետեւ դժբախտութիւն ունեցայ մի յիմարութիւն անել և չորս տարով պայմանաւորուել բնակարանի համար:

Տ. ՖՅՎԵՐԱՏ. Դու ինքդ էիր միշտ ցանկանում ապրել գիւղում: Հիմա հագիւ կէս տարի այստեղ ես, կրկին դժգոհ ես:

ՅՈՀ. Շվէյցարիայում էլ գիւղ կայ:

Տ. ՖՅՎԵՐԱՏ. Իսկ երեխան: Ի՞նչ էք անելու նրա հետ: Ուզում էք նրան էլ ձեզ հետ երկրից երկիր քաշքշել, ի՞նչ է:

ՅՈՀ. Շվէյցարիայում աւելի առողջարար է ապրել, քան այստեղ նաև Ֆիլիպպիկի համար:

Տ. ՖՅՎԵՐԱՏ. Սիրելիս, ինչպէս տեսնում եմ դու չուտով կը պատրաստուես լուսինն էլ գնալ: Է՛հ, արեք ինչ ուզում էք: Ինձ, պատաւիս վրայ, ի՞նչ հարկ կայ ուշադրութիւն դարձնել: (Հեռանում է դռնի դռով):

Փոփր դադար:

ՅՈՀ. (Հառաչում է): Պարոններ, զգո՛յշ կղէք, շատ եմ ձեզ:

Տ. Կէթէ. Այդ սրտեղից գլուխդ եկաւ Շվէյցարիա գնալ:

ՅՈՀ. Այ՛ս, այ՛ո. հեզ կերպարանք չինիր: (Նրա ձեռով արտասանելով): «Այդ սրտեղից գլուխդ եկաւ Շվէյցարիա գնալ»: Լսի՛ր, ես շատ լաւ եմ հասկանում, թէ ի՞նչ է թագնուած այդ խօսքերի տակ: Ես լաւ գիտեմ, թէ դու ինչ ես մտածում: Ճիշտ ես իմացել. ես սրտանց կ'ուզենայի լինել այնտեղ, որտեղ

օրիորդ Աննան է: Այդ բոլորովին բնական է: Այդ կարելի է նոյն իսկ ասել բացարձակ:

Տ. Կէթէ. Հաննէս—դու այսօր բաւական տարօրինակ ես: Այնպէս տարօրինակ... աւելի լաւ է ես հեռանամ:

ՅՈՀ. (Արագութեամբ): Ես ինքս էլ կարող եմ հեռանալ: (Դուրս ե գալիս պատշաճաբար):

Տ. Կէթէ. (Հառաչելով եւ գլուխը շարժելով շենջում է): Օ՛, Տէր իմ, Տէր իմ...

Օրիորդ Աննան մտնում է, դնում է աթոռի վրայ՝ գլխարկը, պաշու-
սակը եւ վերարկուն:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Ես պատրաստ եմ: (Դիմելով Կեթէին): Դեռ ես ժամանակ կայ.—Ի՞նչքան է մնում...

Տ. Կէթէ. Առնուազն երեք քառորդ:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Ա՛խ—Ինչ համար ձեզ մօտ շատ լաւ էր, եւ ահա արդէն պէտք է մեկնել:

Տ. Կէթէ. Այո՛, ժամանակը անցնում է:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Այժմ ես պէտք է բոլորովին փակուեմ Յիւ-
րիխում: Պարապել, պարապել, ուրիշ ոչինչ չեմ ուզում տեսնել:

Տ. Կէթէ. Քեզ հետ իւզուհաց կը վերցնես:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Ո՛չ, չնորհակալ եմ: Ուտել չեմ ուզում: (Կարճ լուրջիւն): Միայն չուտ անցնէին այդ առաջին օրերը, ողջոյն-
ները: Ուղղակի անտանելի է: Բոլոր այդ բարեկամները եւ հարց
ու փորձերը, բոլոր: (Դողում ե ինչպէս գրեց):—Դու մի-մի ան-
գամ ինձ կը գրես:

Տ. Կէթէ. Օ՛, ի հարկէ: Միայն թէ մեզ մօտ քիչ նորու-
թիւններ են լինում:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Կը նուիրես ինձ քո պատկերը:

Տ. Կէթէ. Ինչու չէ, ուրախութեամբ: (Որոհում ե գրասե-
ղանի մի արկղում): Բայց սա հինն է:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. (Քնքուքեամբ շոյում ե ցրա ծոծրակը: Գրեթէ
կարեկցաբար): Իմ բարակ պարանոցիկ:

Տ. Կէթէ. (Դեռ փնտռելով, լիքս ե դառնում: Վշտալի հեգ-
նութեամբ): Ասե՛նք նրա վրայ եղած գլուխն էլ շատ ծանր չէ,
Աննա:—Ահա ե պատկերս: (Տալիս ե Աննային մի լուսանկար):

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Շատ աջող է, շատ աջող: Գուցէ ունես ե քո
մարդու պատկերը:—Ես ձեզ բոլորիդ շատ սիրեցի:

Տ. Կէթէ. Չը գիտեմ կայ թէ ոչ:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Ա՛խ, սերելի Կէթիէն, փնտռիր, փնտռիր:—
Մէկը կայ:—Այո՛:

Տ. Կէթէ. Մէկը գեռ մնացել է:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Կարող եմ ես վերցնել:

Տ. Կէթէ. Այո, Աննա, վերցրո՛ւ:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. (Շապ քաղցնում է լուսանկար): Իսկ այժմ — այժմ ես ձեզնից շուտով կը մոռացուեմ:— Ա՛խ. Կէթխէն, Կէթէխէն: (Լալով ընկնում է նրա վզով):

Տ. Կէթէ. Ո՛չ Աննա... ես միշտ... ի հարկէ, Աննա, ես միշտ յիշելու եմ քեզ և...:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Ինձ սիրելո՛ւ:

Տ. Կէթէ. Այո, Աննա: Այո:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Ասա ինձ միայն, սիրո՞ւմ ես դու ինձ:

Տ. Կէթէ. Ինչո՞ւ ես կասկածում:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Դու մի քիչ էլ ուրախ չես, Կէթէ, որ ես գնում եմ:

Տ. Կէթէ. Ի՞նչ ես ուզում դրանով ասել:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. (Բոլորովին բաց քողնելով Կեթիին): Այո, այո: Այդ լաւ է որ ես գնում եմ: Յամենայն դէպս: Մայր Ֆօկերատին էլ այլևս դիւր չէ գալիս իմ ներկայութիւնը:

Տ. Կէթէ. Այդ բանին ես չեմ հաւատում:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Կարող ես ինձ հաւատալ: (Նստելով սեղանի մօտ): Ինչի համար է այդ ամենը: (Ինքզինք մոռանալով դուրս է հանում քաղցրած լուսանկարը եւ մտախոհ նայում նրան): Ո՛ր պիտի խոր կնճիռ ունի նա բերանի շուրջը:

Տ. Կէթէ. Ո՞վ:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Հաննէսը:— Ուղղակի թախծի կնճիռ: Այդ առաջ է գալիս միայնակ լինելուց: Ով մենակ է, նա պէտք է շատ տանջուի ուրիշներին:— Ի՞նչպէս ծանօթացաք դուք:

Տ. Կէթէ. Ա՛խ, այդ եղաւ...

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Նա դեռ ուսանող էր:

Տ. Կէթէ. Այո, Աննա:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Դու դեռ շատ ջանէլ էիր և դու ասացիր «այո»:

Տ. Կէթէ. (Կարմրելով եւ շփոթուած): Այսինքն, ես...

ՕՐ. ԱՆՆԱ. (Համարեա ցանջուելով): Ա՛խ, Կէթխէն, Կէթխէն: (Թաղցնում է լուսանկարը եւ վեր կենում): Դեռ ժամանակ կայ:

Տ. Կէթէ. Դեռ շատ:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Շատ: Ա՛խ, Աստուած: (Նստում է դաշնամուրի առաջ): Դու չես նուագում: (Կեթ շարժում է գլուխը): Չես էլ երգում: (Կեթեմ կրկին շարժում է գլուխը): Իսկ Հաննէսը սիրո՞ւմ է երաժշտութիւն: Ո՞չ:— Ես նուագում էի և երգում առաջ: Հիմա վաղուց է որ թողել եմ: (Յանկարծակի սեղից վեր կենա-

[ով): Միննայն է: Ինչ կարելի էր վայելել, վայելուեց: Պէտք է գոհ լինել: Իրերի վրայ տարածուած է մի ինչ որ չոգի, ինչ որ չնչառութիւն: այդ է ամենից լաւը: Այդպէս չէ, կէթէ:

Տ. Կէթէ. Այդ ես չը դիտեմ:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Այն ամենը, ինչ քաղցրութեամբ է բուրում, իսկապէս քաղցր չէ:

Տ. Կէթէ. Կարելի է այդպէս է:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Իսկութեամբ այդպէս է:—Ախ, ազատութիւն, ազատութիւն: Պէտք է ազատ լինել ամեն կողմից: Չը պէտք է ունենալ ոչ հայրենիք, ոչ ընտանիք, ոչ բարեկամներ:—Հիմա պէտք է որ ժամանակը լինի:

Տ. Կէթէ. Դեռ ոչ, Աննա:

Փոքր դադար:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Ես ծիւրիխում կը լինեմ շատ կանուխ: Ամբողջ եօթ օր առաջ:

Տ. Կէթէ. Հա:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Միայն թէ չուտ սկսուէին պարապմունքները: (Յանկարծ հեկեկալով փաքաքում է Կեթիի վզով): Ախ, Աստուած, անձկութիւնից ու վշտից սիրտս կտրատուում է:

Տ. Կէթէ. Խեղճ, խեղճ:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. (Շտապ ազատուելով նրա գրկից): Բայց ես պէտք է գնամ: Պէտք է:

Փոքր դադար:

Տ. Կէթէ. Աննա—հիմա որ դու գնում ես—միթէ չես ուզում ինձ խորհուրդ տալ:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. (Տխուրեամբ, կարեկից ժպիտով): Սիրելի Կէթիսէն:

Տ. Կէթէ. Դու այդ հասկացար... դու այնպէս բարեբար ազդեցութիւն ունեցար նրա վրայ:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Ազդեցութիւն ունեցայ: Իսկապէս:

Տ. Կէթէ. Այո, Աննա:—Եւ լսիր—ինձ վրայ նոյնպէս: Ես պէտք է քեզնից շատ բաների համար չնորհակալ լինեմ: Եւ ես այժմ հաստատ վճռել եմ... խորհուրդ տուր ինձ, Աննա:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Ես չեմ կարող քեզ խորհուրդ տալ: Ես վախենում եմ քեզ խորհուրդ տալ:

Տ. Կէթէ. Դու վախենում ես:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Ես քեզ շատ եմ սիրում, շատ եմ սիրում, Կէթիսէն:

Տ. Կէթէ. Ախ, եթէ ես կարողանայի մի բան անել քեզ համար, Աննա:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Այդ դու չես խիզախիլ անել—չես կարող անել:

Տ. Կէթէ. Բայց գուցէ... գուցէ ես գիտեմ թէ ինչից ես տանջւում:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Ինչից եմ տանջւում, անխելք աղջիկ:

Տ. Կէթէ. Ես կարող էի ասել, բայց...

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Լիբում-լարում, ինչից պէտք է տանջուեմ: Գնա, գնա: Եկել եմ այստեղ, կրկին հեռանում եմ: Ոչինչից ոչինչ էլ չի պատահել: Տես, կրկին երևաց սիրելի արեր: Եկ վերջին անգամ գնա՛նք պտտենք այգին: Ինչ էլ լինի, հարիւրաւոր ե հազարաւոր մարդիկ աւելի վատ են ապրում—կամ... Մի բան յիշեցի—ես պէտք է խկոյն մի երկու խօսք գրեմ:

Տ. Կէթէ. Այդ կարող ես այստեղ անել (Տեղ է բաց աճում գրասեղանի վրայ): Բայց ոչ: Թանաքը ե գրիչը այնտեղ են, Հաննէսի սենեակում: Նա այնտեղ չէ: Գնա՛ այնտեղ, Աննա: (Նա քողնում է Աննային դռնով եւ մնում մեհակ):

Փոքր դադար:

ՅՈՀ. (Ներս է մտնում դռնից: Աւելի անհանգիստ քան առաջ): Դարձեալ սկսեց անձրեակը—Մենք պէտք է կառք պատուիրէինք:

Տ. Կէթէ. Հիմա շատ ուշ է այդ անել:

ՅՈՀ. Այո, դժբախտաբար:

Տ. Կէթէ. Բրաունը այստեղ էր:

ՅՈՀ. Այդ ինձ չէ հետաքրքրում: Ի՞նչ էր նա ուզում:

Տ. Կէթէ. Նա կրկին յաճախելու է մեզ եւ ամեն ինչ ձեր մէջ լինելու է ինչպէս առաջ:

ՅՈՀ. (Կարճ ծիծաղում է): Ծիծաղելի է: Այդ պէտք է ինձ հիացնի:—Գուցէ դեռ կը հասնենք, եթէ ուղարկենք:—Ա՛խ, առհասարակ...

Տ. Կէթէ. Կառք կանչելու, Հաննէս: Մինչև կայարանը հօ հեռու չէ:

ՅՈՀ. Բայց սաստիկ ցեխ է, հազիւ կարելի է անցնել: Առհասարակ դժուար է երևակայել աւելի վատ եղանակ ճանապարհորդելու համար:

Տ. Կէթէ. Այդ ոչինչ. կուպէռում է նա նստելու:

ՅՈՀ. Նա երբորդ կլասսում, որ ամբողջապէս լքցուած է եւ բացի այդ՝ թաց ոտերով:

Տ. Կէթէ. Նա ի հարկէ կը նստի կանանց կուպէռում:

ՅՈՀ. Գոնէ տուր նրան մեծ պլէդը:

Տ. Կէթէ. Այո, այո: Արդարեւ ես ինքս էլ մտածեցի դրա մասին:

ՅՈՂ. Ախ, առհասարակ բոլոր բանը այնպէս անսպասելի չուտ պատահեց:

Տ. Կէթէ. (Ձէ պատասխանում):

ՅՈՂ. Նա անշուշտ ուրախութեամբ կը մնար մի երկու օր ես:

Տ. Կէթէ. (Փոքր լուսիւնից յետոյ): Չէ որ դու նրան առաջարկեցիր:

ՅՈՂ. (Աւելի խիստ): Այո՛ ես, բայց ոչ դուք: Ոչ դու և ոչ մայրս: Դուք այն ժամանակ լսել էիք և նա այդ ի հարկէ նկատեց:

Տ. Կէթէ. Ախ, այդ... Ոչ... ես չեմ կարծում որ, Հանս...

ՅՈՂ. Իսկ եթէ հրաւիրելու ժամանակ երկուսը կանգնած են—ձկների նման լուռ—ի հարկէ կը կորչի ամեն մի ցանկութիւն մնալ և ակամայ կը գերադասի մերժել—ձիշտն ասած՝ ինձ համար շատ ցաւալի է որ մենք նրան վստահում ենք այսպիսի մի գիշեր ու վատ եղանակին:

Տ. Կէթէ. (Մօտենալով նրան երկչոտ ցնեւթեամբ): Ո՛չ, Հանսէս: Այդպէս սխալ մի նայիր բանի վրայ: Եւ մի մոռձիր միշտ այդպէս վատ իմ մասին: Վստահելու մասին խօսք անգամ չը կայ, Հանսէս:

ՅՈՂ. Դուք բաւականաչափ նրբազգաց չէք: Դուք կարծես կոյր էք: Ինձ վրայ այդ այնպիսի տալանորութիւն է թողնում, որ կարծես թէ մենք ուղղակի աթոռը դնում ենք դռան առաջ... Ուղղակի: «Բաւական է որքան մնացիր, հիմա գնա—Հիմա գնա, ուր կամիս հեռացիր, կորիր ճանապարհը հարթ է քո առաջ»... Ահա այդպէս է ինձ թւում, Կէթէ: Բաժանուելիս էլ ամենաշատը մի սառն ափսոսանք և աւելի ոչինչ:

Տ. Կէթէ. Ոչ, Հանսէս: Մենք աշխատեցինք նրան մի քիչ էլ ապահովացնել:

ՅՈՂ. Եւ դու կարծում ես որ նա այդ կ'ընդունի: Եւ յետոյ այդ մեր արածը դեռ շատ քիչ է: Փողը չէ կարող քաւել մեր անսիրելութիւնը:

Տ. Կէթէ. Բայց, Հանսէս, մի անգամ հօ՛նա պէտք է գնայ:

ՅՈՂ. Այդպէս խօսում են ֆիլիստերները, Կէթէ: Նա այստեղ ապրում էր, նա մեր բարեկամը դառաւ, և այժմ, ասում են ֆիլիստերները՝ մենք պէտք է բաժանուենք: Այդ ես չեմ հասկանում: Այդ մի անիծուած անմտութիւն է, որ ամեն տեղ կտրում է մարդու ճանապարհը, որ ամեն տեղ փչացնում է նրա կեանքը:

Տ. Կէթէ. Ուրեմն դու ուզում ես, որ նա դեռ մնայ այստեղ:

ՅՈՂ: Ես բնաւ ոչինչ չեմ ուղում: Ես միայն այնքանն եմ ասում, որ այդ... որ մեր մտածելու եղանակը ուղղակի այնպէս ողորմելի է և նեղսիրտ ինչպէս ամեն մի ֆիլիստէրական մտածողութեան եղանակ: Եւ եթէ ինձնից կախուած լինէր—որքան ես գիտեմ—եթէ ես ձևականապէս կաշկանդուած չը լինէի ամեն տեսակ չնչին յարաբերութիւններով, ես կ'իմանայի այլ կերպ վերջացնել այս բաները, ես խիղճս այլ ձևով կը պահպանէի, ես այլ կերպ կը վերաբերէի դէպի ինձ, քան այժմ: Հաւատացէք ինձ:

Տ. Կէթէ. Բայց գիտես դու, Հաննէս,—ինձ թուում է—իսկապէս շուտով—այստեղ ես աւելորդ կը լինեմ:

ՅՈՂ. Այդ ես չեմ հասկանում:

Տ. Կէթէ. Եթէ դու—ինձ հետ միայն—դո՛ւ չես:

ՅՈՂ. Տէր Աստուած: Հայր երկնաւոր: Ոչ—իսկապէս—արդարեւ—գիտես դու—այդ էր ինձ պակաս: Իմ ջղերս էլ հօ նաւի պարաններ չեն: Այդ այլ ևս տանել այժմ ես անկարող եմ (Գնում ե պարսեգ):

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. (Ներս է բերում մի գաւաթ բուլիօն, դնում է սեղանի վրայ): Այս էլ օրորդի համար:

Տ. Կէթէ. (Յուսահատութիւնից կոտրուած դիմում է հեկեկալով սիկին Ֆօկերասին, փաթաբւում է հեծկլալով եւ քոքովելով նրա վզով): Մայրիկ—մայրիկ. ևս պիտի փախչեմ—փախչեմ այստեղից—փախչեմ այս տնից—փախչեմ բոլորիցդ:—Այդ չափազանց է, չափազանց... Մայրիկ:

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Աստուած սիրես, զաւակս—այդ ի՜նչ է—ի՜նչ պէս... ո՛վ համարձակուեց քեզ...

Տ. Կէթէ. (Փոխուելով, զայրացած): Ո՛չ, ես այնքան էլ դէն ընկած չեմ որ ինձ դուրս չըպրտեն: Եւ թոյլ չեմ տալ ինձ դուրս չըպրտել: Մայրիկ, ես իսկոյն ճանապարհ եմ ընկնում: Նաւով—դէպի Ամերիկա—միայն փախչել, փախչել այստեղից—դէպի Անգլիա—ուր ոչ ոք ինձ չէ ճանաչում, ուր...

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Բայց զաւակս—դէպի Ամերիկա—ողորմած Աստուած: Սակայն ի՜նչ պատահեց քեզ: Դու ուղում ես փախչել քո մարդուց, քո երեխայից. Ֆիլիպպիկը պէտք է առանց մօր մեծանայ: Այդ անկարելի բան է:

Տ. Կէթէ. Ա՛խ, ի՜նչ բան է «մայր» նրա մայրը մի յիմար, կարճամիտ անձնաւորութիւն է: Ինչի՜ն է նրան հարկաւոր ինձ պէս մի յիմար, սահմանափակ անձնաւորութիւն: Ես այժմ գիտեմ, որքան յիմար և սահմանափակ եմ ես: Նրանք այդ ինձ ասում էին ամեն օր: Նրանք ինձ այնչափ չնչին ողորմելի դարձ-

ընն, որ ես այժմ ինքս ինձ զգուերի եմ։ Ոչ, ոչ, հետո՛ւ այստեղից, հետո՛ւ։

Տ. ՖՅԿԵՐԱՏ. Բայց Կէթխէն, ինքդ մտածիր... մարդուցդ ու երեխայիցդ... Աղաչում եմ քեզ ի սէր Աստուծոյ, ի սէր Քրիստոսի։

Տ. Կէթի. Առհասարակ երբ և իցէ նա պատկանել է ինձ։ Սկզբում նա պատկանում էր իր բարեկամներին, այժմ Աննային։ Ինձ հետ միայն՝ նա երբէք զոհ չէ եղել։ Ես անիծում եմ իմ կեանքս։ Ես ձանձրացայ այս անիծեալ գոյութիւնից։

Տ. ՖՅԿԵՐԱՏ. (Նոյնպէս իրանից դուրս գալով, սասիկ ոգեւորուելով կարծես յանկարծակի պարզում է նրա մեքում ամեն ինչ։ Նրա աչքերը յառած եւ փայլուն, նրա այտերը փոփոխակի գունասւտում եւ կարմրում են)։ Տեսնում էք, Տեսնում էք։ (Յոյց է տալիս մատով տարածութեան մէջ)։ Տեսնում էք այժմ։ Տեսնում էք։ Ի՞նչ էի ես ասում։ Տեսնում էք։ Այն տունը, ասացի ես, որտեղից գլխաւոր Աստուածը հալածուած է, մի գիշերուայ մէջ փլուում է։ Տեսնում էք։ Մի մուրորուէք։ Հիմա տեսնում էք։ Ի՞նչ էի ես ասում։ Նախ աստուածուրաց, ապա չնացող, ապա... Կէթխէն։

Տ. Կէթի. (Ուժասպառ մաքաւելով) Ո՛չ, մայրիկ։ Ո՛չ, ո՛չ, մայրիկ։ Ես... Ես...

Տ. ՖՅԿԵՐԱՏ. Կէթխէն.—հաւաքիր ուժերդ, գնանք։ Մէկը գալիս է։ Ե՛կ գնանք։ (Կերէի հետ հեռանում են ննջաբանը)։

Յոհաննէսը մտնում է պատշամբից։ Տիկին Ֆոկերատը բաց է անում ննջարանի դուռը։

Տ. ՖՅԿԵՐԱՏ. Ա՛խ, այդ դու ես, Հաննէս։ (Ներս է մտնում, բոլոր ոյծով, աշխատում է ննջել իր չափազանց յուզմունքը։ Ձեւացնում է քի մի բան փնտրում է սեքեակում)։ Հաննէս։

ՅՈՀ. Ի՞նչ է, մայրիկ։

Տ. ՖՅԿԵՐԱՏ. Ոչինչ։ (Միւնջ Յոհաննէսը հարցական հայեացքով նայում է նրան)։ Ի՞նչ ես այդպէս նայում։

ՅՈՀ. Միայն ինձ թուաց, որ կարծես դու... Ես պէտք է ասեմ որ չեմ հաւանում, երբ դուք այդպէս հետեւում էք ինձ։

Տ. ՖՅԿԵՐԱՏ. Տղաս, տղաս, քեզ համար լաւ է, որ ձմեռ է գալիս։ Դու այնպիսի զրուեցան մէջ ես... Առաջ դու այդպէս վատ չէիր վերաբերւում դէպ ինձ։ Ամենից առաջ դու պէտք է հանգստութիւն ունենաս։

ՅՈՀ. Այո, այո. ի հարկէ։ Դուք միշտ աւելի լաւ գիտէք քան ես ինքս, թէ ինչն է ինձ համար լաւ։

Տ. ՖՅԿԵՐԱՏ. Մանաւանդ որ Կէթի էլ դեռ բոլորովին չէ կազդուրուել։

ՅՈՂ. Աննան հօ իսկապէս մի մեծ նեղութիւն նրան չը պատճառեց:

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Ինչքան չը լինի ես ինքս պառաւ տեղովս ուրախութեամբ ամեն բան կ'անէի, բայց ծերացած ոսկուններս երբեմն չեն դիմանում:

ՅՈՂ. Եւ այդ բանը անելու բնաւ կարիք չունես, այդ ես քեզ հարիւր անգամ եմ ասել: Տան մէջ մենք բաւական թուով ծառաներ ունենք:

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Բայց օրիորդը վերջապէս պէտք է հօ դարձեալ իր պարապմունքները սկսի:

ՅՈՂ. Այդ նրա գործն է:

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Ո՛չ, ես բոլորովին չեմ հասկանում: Ամեն բան սահման ունի: Հերիք է: Նա բաւական երկար այստեղ մնաց:

ՅՈՂ. Իսկապէս ինչ ես դու ուզում: Այդ բոլորը ինձ այնպէս տարօրինակ է թւում... ես ուղղակի չեմ հասկանում:

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Դու ուզում ես այդ Մառին յորդորել՝ էլի մնալ ե...

ՅՈՂ. Հէնց այդպէս եմ անելու: Եւ անպատճառ այդպէս եմ անելու: Անպատճառ... Մի բան ունեւ դրա դէմ, մայր:

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. (Սպառնալից դիմելով): Յոհաննէս, Յոհաննէս:

ՅՈՂ. Ո՛չ, մայրիկ, իսկապէս այնպէս է բանը որ... Աստուած իմ, կարծես ոճիր է կատարուել, ինչ է: Այդ արդէն ոչ միայն...

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. (Համոզեցուցիչ, բայց բարեսրտեամբ): Տղատ, ինչպիսի եղիր: Լսիր ինձ հանգստութեամբ: Ախր ես քո մայրն եմ: Չէ որ ես քո լաւն եմ ցանկանում: Առհասարակ մարդ չի լինի, որ ինձնից աւելի շատ քեզ բարի ցանկայ: Լսիր, ես ի հարկէ գիտեմ, որ դու ազնիւ բնուորութիւն ունես—բայց մենք թոյլ մարդ արարածներ ենք, Հաննէս, ե կէթէն կասկածանքով է նայում—ե...

ՅՈՂ. (Միծաղելով): Մի նեղանար, մայրիկ, բայց ես չեմ կարող չը ծիծաղել: Իսկապէս ուրիշ բան չէ մնում անել, քան ծիծաղել: Մայր, ախր ուղղակի ծիծաղելի է:

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Ա՛խ, երեխայ, երեխայ: Աւելի ուժեղներն են ընկել այդպիսի թակարդներ: Յաճախ այդ նկատում են այն ժամանակ, երբ արդէն շատ ուշ է:

ՅՈՂ. Ա՛խ, մայր իմ: Եթէ իսկապէս դուք ուզում էք որ ես խելքս չը կորցնեմ—ի սէր Աստուծոյ այդպիսի խօսակցութիւններով ինձ մի տանջէք: Ինձ մի չփոթէք, ինձ մի յուսահատեցրէք: Մի չչնջէք ականջիս բաներ, որ... մի ձգէք այն-

պիսի յարաբերութիւնների մէջ, որոնք ինձնից հեռու են: Թա-
խանձագիրն խնդրում եմ ձեզնից, պարոններ:

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Դու պէտք է վերջապէս գիտենաս, ինչ ես
դու անում, Հաննէս: Ես միայն ասում եմ քեզ զգոյշ եղիր:

Տիկ. Ֆօկերատը գնում է ննջարան, Օր. Աննան գալիս է:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. (Նկատելով Յոհաննեսին): Պարոն դօկտօր:
(Մօտենում է արողին, որի վրայ դրած են նրա իւրեր եւ վեր-
ցնում է անձրեւից պաշտպանող վերարկուն, որպէս զի նագնի):
Դէհ, այժմ գնանք:

ՅՈՀ. (Վազում է նրա մօտ եւ օգնում նրան հագնուել): Ու-
րեմն այնուամենայնիւ գնում էք:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. (Կոնկում է վերարկուն): Ինչի մասին որ ասա-
ցիք, չուտով ինձ կ'ուղարկէք:

ՅՈՀ. Այդ ես չեմ մոռանալ: Գիտէք, օրիորդ Աննա, ես
մի քիչ աւելի հանգիստ կը լինէի, եթէ դուք թոյլ տայիք մեզ
բարեկամական իրաւունքի վրայ հիմնուելով...

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Ինձ վերաւորում էք, պարոն դօկտօր:

ՅՈՀ. Դէ լաւ. այլ ես դրա մասին չեմ խօսիլ: Բայց դուք
պիտի ինձ խստաւնաք—գիմել ամեն մի կաբիլէի դէպքում: Որ
իրաւունք ունենան ուրիշները օգնել... այդ մէք բնաւ չենք ու-
զենալ:

ՅՈՀ. (Մօտենում է ննջարանի դուռն եւ կանչում): Մայր,
Կէթէ:

Կէթէն և տ. Ֆօկերատը մտնում են:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. (Համբուրում է Տ. Ֆօկերատի ձեռք): Անսահ-
ման չորհրդակալ եմ: (Կեթէն եւ Աննան ջերմ համբուրում են):
Դու իմ բարի, իմ սիրելի... տես, զրիւր հա:

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Բարի ճանապարհ:

Տ. Կէթէ. Լաւ.—բախտաւոր... (Լաց է լինում)... Բախ-
տաւոր ապրես, Թոյ... (Հեկեկանքից չէ կարողանում շարունա-
կել):

Յոհաննէս տանում է Աննայի պալտաակը, Կէթէն և տ. Ֆօկերատը
ճանապարհ են դնում նրանց մինչև պատշկամբը: Այնտեղ նրանք հանդի-
պում են Բրաունին, որ հրաժեշտ է տալիս Բաժանում են: Տ. Ֆօկերատ,
Կէթէ և Բրաուն մնում են պատշկամբի վրայ: Կէթէն թաշկինակով է ա-
նում: Յետոյ վերադառնում են դրանք սենեակը:

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. (Միփառելով հանդարտ լացող Կեթէին): Էհ,

զաւակս, զաւակս Մի վշտանար այդպէս: Աննան այդ կը տանի, նա ջանէլ է:

Տ. Կէթէ. Ինչպէս սրտաշարժ էին նրա աչքերը: Ախ, շատ վատութիւններ է նա կրել:

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Մենք բոլորս էլ վարդերի վրայ չենք քայլում, Կէթէ:

Տ. Կէթէ. Ախ, որչափ շատ է վիշտն ու տանջանքն աշխարհիս վրայ: (Գնում է ննջաւանը):

Փոքր դադար:

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Բուլիօնին էլ ձեռք չէ տուել: (Վերցնում է բասը դուրս տանելու համար: Կանգնում է Բրաունի առաջ): Պարոն Բրաուն, ես պէտք է ձեզ ասեմ. վերջին տասը րոպէներին—ճիշտ եմ ասում... բաւական չարչարանք կրեցի: (Մի փանի փայլ է անում, բայց յանկարծ վրան քուլուքիւն է գալիս եւ սփալում է նստել): Հիմա ես այդ զգում եմ—բոլոր անդամներս ցաւում են: Կարծես փշրուած լինեմ:

ԲՐԱՈՒՆ. Միթէ մի բան պատահեց, տիկին Ֆօկերատ:

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Ես ուզում եմ գոհ լինեմ: Այո, ես չեմ ուզում ոչինչ ասել, միայն թէ դեռ չըրանով վերջանայ: Ողորմած Աստուած մատով մեզ սպառնաց—ե ես նրան հասկացայ... Դուք էլ ասե՛ք նոյնպէս անաստուածի մեկն էք: Այո, այո, բայց հաւատացէ՛ք պառաւ, փորձուած կնոջ, պ. Բրաուն: Առանց նրան հեռու չես գնալ: Շուտ կամ ուշ կը սայթաքուես եւ կ'ընկնես: (Փոքր դադար): Գնամ տեսնեմ... (Ուզում է վեր կենալ, բայց դեռ տառ է ուժասպառ): Այսպէս է լինում: Ով գիտէ արդեօք չըրանից մի բան չը պատահի: (Ականջ է դնում դէպի դուռ): Այդ ո՞վ է այնտեղ... Տան մէջ: Սանդուխտներով մէկը բարձրանում է:—Ախ հա՛ Մեզ մօտ լուացք է լինելու: Աղախինները թռչում են լուացքը:—Այժմ հանգստութիւն կը տիրի, այժմ կրկին կարելի կը լինի գործով զբաղուել: (Փոքր դադար): Տեսնում էք այնպիսի ոսկէ բնաւորութիւն, այնպիսի ազնիւ անբիծ մարդ ինչպէս Յոհաննէսը... Տեսնում էք ո՛ր է տանում, երբ մարդ ապաւինում է իր սեփական ոյժերին: Այդ բոլորը մեծահնչիւն խօսքեր են թէ «ես ունեմ գործի կրօն»: Եւ կրկին ահա երևում է թէ ինչ է դուրս գալիս: Ողորմած Աստուածը միայն փչում է եւ իսկոյն քանդուած են մեր թղթէ տնակները:

Յոհաննէսը յուզուած, քիչ շփոթուած, արագ մտնում է դրսի դռնից:

ՅՈՂ. Տղերք, նա մնում է:

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. (Զը հասկանալով): Ո՞վ է—Հաննէս—մնում:

ՅՈՂ. Նա մնում է էլի մի երկու օր, մայր: Բնականաբար օրիորդ Աննան:

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. (Կարծես կաթուածահար եղած): Օրիորդ Աննան մն... բայց ուր է նա:

ՅՈՂ. Նա իր սենեակում է, մայր: Բայց ես չեմ հասկա-
նում...

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Ուրեմն այդպէս:

ՅՈՂ. Շնորհ արեք խնդրեմ և անհեթեթ փքուն բաներ մի
ստեղծէք: Այդ...

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. (Վեր է կենում եւ հրամայաբար): Հաննէս,
լսիր ինձ: (Ազդու): Ես քեզ ասում եմ. այդ կինը այստեղ այլ
ևս բան չունի անելու: Այդ կինը անպատճառ պէտք է թողնի
հեռանայ մեր տնից: Ես անպայման այդ պահանջում եմ:

ՅՈՂ. Մայր, այս ում տանն ենք մենք:

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Օ՛, դու... այդ ես գիտեմ: Այդ ես շատ լա-
գիտեմ: Այս մի մարդու տուն է, մի մարդու... որ մոռացել է
իր պարտաւորութիւնը, որ... և յետոյ դու ինձ յիշեցնում ես,
որ ես այստեղ... ի հարկէ, ի հարկէ... ես կարող եմ այդ... այդ
անձի համար տեղս բաց անել:

ՅՈՂ. Մայր, դու այնպիսի տօնով ես խօսում օրիորդ Ան-
նայի մասին, որ ես չեմ կարող տանել:

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Իսկ դու այնպիսի տօնով ես խօսում մօրդ
հետ որ մեղանչում է չորրորդ պատուիրանի դէմ:

ՅՈՂ. Մայր, ես կ'աշխատեմ ինձ զսպել: Բայց մի քիչ էլ ի
նկատի ունեցէք իմ հոգեկան դրութիւնը: Թէ ոչ կարող է այն-
պիսի բան պատահել... Դուք կը ստիպէք ինձ անել այնպիսի
բան, որ յետոյ ես անկարող կը լինեմ ուղղել:

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Ո՛վ ինքը իր վրայ ձեռք է բարձրացնում, նա ա-
նիծուած է միշտ և յաւիտեան:

ՅՈՂ. Մի և նոյն է: Ուրեմն... պէտք է կրկնակի զգոյշ
լինէք:

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Ես ձեռներս լուանում եմ: Ես հեռանում
եմ, գնում բոլորովին:

ՅՈՂ. Մայր:

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Ես կամ այդ անձնաւորութիւնը:

ՅՈՂ. Մայր, դու անկարելին ես պահանջում: Ես հազիւ
կարողացայ նրան համոզել մնալ: Հիմա ի՞նչ է, ես պէտք է գնամ
նրա մօտ և... Աւելի շուտ ես ինձ գնդակահար կ'անեմ:

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. (Յանկարծակի վնակաճուրկմամբ): Լաւ—այն
ժամանակ ինքս կը գնամ նրա մօտ: Ես ուղղակի կը յայտնեմ

նրան իմ կարծիքը... Օ՛, նենգամիտ կոկեա: Այդ... նա է քեզ գցել իր ցանցը:

ՅՈՂ. (Կտում է նրա ճանապարհը): Մայր, դու չես գնալ նրա մօտ: Նա իմ պաշտպանութեան տակ է, և ես կը կարողանամ նրան պաշտպանել կոպիտ վիրաւորանքներից:—Ում դէմ էլ որ լինի:

ԲՐԱՈՒՆ. Հաննէս, բայց Հաննէս...

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Լաւ, լաւ: Ես արդէն տեսնում եմ—որ այդ... որ այդ շատ հեռու է քեզ տարել: (Հեռանում է դրսի դռնով):

ԲՐԱՈՒՆ. Սակայն Հաննէս, ինչ է քեզ պատահել:

ՅՈՂ. Թողէք ինձ հանգիստ—դուք՝ հոգի աւերողներ:

ԲՐԱՈՒՆ. Խնդի եկ, Հաննէս: Իմ անունս Բրաուն է: Ես մտադրութիւն չունեմ քեզ բարոյական քարոզներ ասել:

ՅՈՂ. Պարոններ, դուք պղծում էք իմ գաղափարներս: Դա հողեկան բռնութիւն է: Դրանից ես սարսափելի տանջուեմ եմ: Այլ ես ես ոչ մի խօսք չեմ արտասանիր:

ԲՐԱՈՒՆ. Հաննէս, այժմ դու չես կարող լռել: Այդ բանը այնպիսի ընթացք ստացաւ որ դու յայտնի չափով ստիպուած ես խօսել: Աշխատիր մի քիչ էլ աւելի սառնարիւն լինել:

ՅՈՂ. Էլ ինչ էք ուզում իմանալ: Ինչո՞ւմ էք ինձ մեղադրում: Պարոններ, յամենայն դէպս ես պէտք է մերժեմ ապացոյցներ բերելու մեր անմեղութեան համար: Այդ չի թոյլ տայ իմ հպարտութիւնը, հասկանում ես... զգուանք... մտածելն անգամ:

ԲՐԱՈՒՆ. Լսիր ինձ, Հաննէս: Ես իրերի վրայ նայում եմ բացարձակապէս սթափ աչքով:

ՅՈՂ. Թէ ինձնից հարցնես, նայիր ինչպէս քո ցանկութիւնն է: Միայն ոչ մի խօսք քո հայեացքների մասին, որովհետեւ իւրաքանչիւր քո խօսք՝ երեսիս խիած մտրակի հարուածների է հաւասար:

ԲՐԱՈՒՆ. Հաննէս, դու պէտք է համաձայնուես, որ դու կրակի հետ ես խաղում:

ՅՈՂ. Բողոքովին չեմ կարող համաձայնուել: Իմ յարաբերութիւնները դէպի Աննան ազատ է ձեր դատաստանից:

ԲՐԱՈՒՆ. Դու հօ չես ուրանալ որ դու որոշ պարտաւորութիւններ ունես դէպի քո ընտանիքը:

ՅՈՂ. Դու հօ չես ուրանալ որ ես որոշ պարտաւորութիւններ ունեմ և դէպի ինքս ինձ: Տեսնում էք, դուք մի գլուխ մեծ մեծ խօսում էիք—և այժմ երբ ես առաջին ազատ քայլն եմ ա-

նում, դուք արդէն վախենում էք, դուք արդէն խօսում էք պարտաւորութիւնների մասին, դուք արդէն...

ԲՐԱՈՒՆ. Ես ընաւ չէի ուզում այդ ասել: Ինչ բան է պարտաւորութիւն: Դու միայն պէտք է պարզ յայտնես: Այստեղ հարցը այն է որ կամ Աննան կամ քո ընտանիքը:

ՅՈՀ. Լսիր, դու կարծես գիտեի ես ինչու դուք բոլոր ուժով աշխատում էք ընդհարումներ առաջացնել, որոնք գոյութիւն չունեն: Բոլորովին արդարացի չեն ձեր ասածները: Ես ընտրութիւն անելու կարիք չունեմ: Այն ինչ ինձ միացնում է Աննայի հետ՝ նոյն չէ, ինչ որ ինձ միացնում է Կէթէի հետ: Մէկը միւսին չէ ջօշափում: Վերջապէս, սատանան տանի, ակն դա բարեկամութիւն է, որ հիմնուած է նրա վրայ, որ մենք հոգեպէս իրար նման ենք, որ մենք իրար նման ենք զարգացել: Այդ պատճառով մենք հասկանում ենք իրար այնտեղ եւ, ուր մեզ ուրիշները այլ եւ չեն հասկանում, ուր դուք ինձ այլ եւ չէք հասկանում: Այն օրից երբ նա այստեղ է, ես ապրում եմ կարծես նորից ծնուած: Ես կրկին գտայ զուարթութիւն եւ յարգանք դէպի ինքըս ինձ: Ես զգում եմ ստեղծագործական ոյժ, ես զգում եմ որ այդ բոլորը կատարուեց նրա շնորհիւ: Ես զգում եմ որ նա իմ զարգացման համար մի պայման է: Իբրեւ բարեկամուհի է նա ինձ հարկաւոր, հասկանում ես դու: Միթէ չեն կարող տղամարդը եւ կինը նաեւ բարեկամներ լինել:

ԲՐԱՈՒՆ. Հաննէս, մի բարկացիր վրաս, իսկապէս դու ոչ մի անգամ գործի վրայ չը նայեցիր սթափ աչքով:

ՅՈՀ. Մարդիկ, դուք չը գիտէք, թէ ինչ է անում, ասում եմ եւ ձեզ: Դուք դատում էք մի ողորմելի շարժումով, որ ես գցել եմ ռաներիս տակ: Եթէ դուք ինձ սիրում էք, ինձ մի խանգարէք: Դուք հասկացողութիւն չունէք, թէ ինչ է կատարում իմ մէջ: Որ վտանգներ կան, այժմ, ձեր յարձակումներից յետոյ, ես ինքս էլ գրեթէ հաւատում եմ: Բայց ես ունեմ կամք, ապահովելու ինձ համար այն, ինչ ինձ համար կեանքի պայման է, առանց սահմանը անցնելու: Ես կամք ունեմ, այդ դու հասկանում ես:

ԲՐԱՈՒՆ. Այդ քո հին պակասութիւնն է, Հաննէս: Դու ուզում ես միացնել այնպիսի բաներ, որոնք ընաւ չեն միացնուի: Իմ կարծիքով միայն մի հնարաւորութիւն կայ—գնալ Աննայի մօտ, հասկացնել նրան իրերի զրուծիւնը եւ խնդրել նրան հեռանալ այստեղից:

ՅՈՀ. Վերջացրիր: Ինչ ասելու էիր ասացիր: Որ քեզ համար բոլորովին պարզ լինի գոնէ այդ կէտը եւ իզուր խօսքեր չը

կորցնես, դէ իմացիր: (Փայլասակող աչքերով եւ շեշտելով իւրա-
 քանչիւր խօսք): Այն, ինչ դուք ուզում էք, չի պատա-
 հի:—Ես այն չեմ, ինչ որ մի քիչ առաջ էի, Բրաուն: Ես ունեմ
 մի բան ինձ վրայ տարածուած, որ ինձ ղեկավարում է: Դուք
 և ձեր կարծիքները այլևս ոչ մի ոյժ չունէք ինձ վրայ: Ես ինքս
 ինձ գտայ և կը լինեմ ինքս ինձնից կախուած: Ես ինքս՝ հակա-
 ռակ ձեզ բոլորիդ: (Շատ գնում է պարապելու սենեակը):

Բրաունը թօթում է ոտերը:

Ե.—Ա.